

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1888. l.

XXVIII. leto.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

X.

Prav prilično bi bilo razmotrivanje, kakšni učenci so najboljši za pouk in kakšnih bi si učitelj želel v prvi vrsti. No, to se težko določi, ker ima na sploh vsak učenec nekaj, kar ga dela sposobnejšega ali nesposobnejšega za pouk in kar se učitelju bolj ali manj dopada. Navadno so živahni otroci bistre glave, a vsled svojega nemira izpodkopujejo uspešno šolsko delovanje. Ker se mora v šoli delovati največ z razumom, zato take otroke često prekosé mirnejši in počasnejši. Taki občutijo in pojmujejo sicer počasi, toda občut jim je trajnejši. Pri prvih deluje bolj domišljija, pri drugih pa razum, ki ima večjo praktično vrednost. Zato raje računijo, nego bi se n. pr. pečali z godbo. Vse njih mišljenje je trezno, mirno in resno. Afektov imajo malo, zato so pa sploh potrpežljivi in udani. Jeze, veselja, strahu itd. skoro ne poznajo; zato je učitelju jako težavno prodreti v notranjost njih duše. Ko pa se mu podaje vsaj nekaj navodil, skuša naj s prispodabljanjem z drugimi učenci določiti glavne meri njihovega čustvovanja in hotenja. Ako opazi, da je v telesni prirodi iskati precejšnjih del duševnega pojavljanja, vzbuja naj telesne sile, da se razvijajo skladno z notranjo nadarjenostjo. Največkrat more to storiti le posrednje, da vpliva na roditelje, sorodnike itd., kako naj skrbé za telesni razvitek svojih otrok. V šoli mu je moči krepko razvijati sosebno duševne sile. Zato naj počasneža vzpodbuja, da si urneje urejuje svoje misli, da hitreje najde pravi izraz, da si živeje predstavlja predmete in pojme. Lenega naj ne pustí na miru, temveč naj mu dá vsak čas razumeti, da le naporno in neprestano delovanje rodi povoljni uspeh. Pri tem se večkrat opazi, da je takov otrok z malim zadovoljen. To svojstvo samo na sebi sicer ni napačno, ker življenje nas le malokdaj popolnem zadovoljuje. Vender se mora učitelj vselej uveriti, od kod izvira ta zadovoljnost. Ako je njen vir lagotnost ali celó okornost v teženji po dosegih vednosti in dober, zamuditi se ne sme, da ne bi takega otroka navajal na krepkejše teženje. Večkrat pa najdemo otroka, ki sicer ne kaže nobenega pravega veselja do živahnosti, ki je rad miren in ki se ne čuti preziranega, če bi mu odkazali tudi najslabeyši prostor, ki pa vkljub vsej tej nebrižnosti vender le rad dobro žíví, samo če more to brez truda. Takemu gre zabraniti vsako ugodnost; čuti naj, da je vsak užitek zavisen le od primerne delu. Pri takemu otroku zapazimo tudi večkrat, da nima sočutja do součencev, da jim ne postreže s koščekom kruha itd. Tej lastnji ni dopustiti, da bi se nadalje razvijala. Pokazati gre učencu, da smo v živ-

ljenji navezani drug na drugega; zato nam je pomagati drugim, ako hočemo, da nas bodo podpirali v potrebi. Česar pa pri marsikaterem otroku ne zapazimo vedno, to se nahaja pri takem, ki ljubi zločnost, namreč red. Temu bi se skoro čudili, kajti v to potrebuje vsaj nekaj navora. A s tem kaže vprav, da je njegovo ravnanje povsem previdno, ker poleg urejenih reči se mu je lažje udajati nebrižnosti za druge zadeve. Teга svojstva ne sme učitelj zametovati, marveč je mora uporabljati, da z njegovo pomočjo vzbuja v gojencu še druga dobra svojstva.

Razen do zdaj naštetih individualnih svojstev mogli bi navesti še obilo drugih, ki pa so več ali manj podrejena glavnim in torej izrastki določnejših posebnosti. Psihologično naobraženi učitelj niti taci svojstev ne izpušča iz vida, vendar se mu redkokdaj posreči, izpoznati njih pravo bistvo. Zato je tudi silno težavno, uvaževati jih pri pouku in pri vzgoji.

Tù gre omenjati tudi neke posebne okolnosti v šolskem življenju, namreč medsebojnih razmer otroških. Človek se uči od človeka. To opazujemo tudi v šoli, kjer se nahajajo otroci raznih svojstev in raznega stališča. To življenje vpliva pred vsem na družbinski čut otrok, kajti podobno je društvenemu življenju v krogu odraslih ljudi. Tù so učenci skoraj iste starosti in imajo isti smoter obrazovanja. Različna je le njih individualnost, ki je mnogostranski povod vzajemnemu pospeševanju in dopolnovanju. Ker je pojedinec primoran, da mora občevati s svojimi součenci, pojavlja se njegova individualnost jasneje in znatiteje, nego tedaj, ko bi ga učitelj opazoval na samem. Tù primerja učenec svoja svojstva onim drugim učencev. Ko vidi, da niso v vsem taka, ki bi ustrezala pravim terjatvam, potrudi se, da se sam izboljšuje. Navadi se, premagovati samega sebe. Sebičnosti se zaprô vrata; sočutje do drugih se izobrazí. Odvadi se raznih napak, katerih ne vidi na drugem. Kljubljivost in trmoglavost se izpremení v samodoločbo; to pa vsled brezozirnosti, s katero postopajo z njim nekateri součenci, ali pa vsled prijenljivosti ostalih otrok. Nečimernost in domišljavost se izvrže v dostojnejša svojstva, k čemer pomore zasmehovanje ali osramočenje sodrugov. Poveličevanje samega sebe se umakne ponižnosti. Kdor je nespreten, tega često zasmehujejo; to ga sili, da postane pazljivejši in napornejši. Lenuh se izpodbuja, omehkužež se krepčá, bojazljivec navdušuje. Vse to se pa le doseže, ako vlada v šoli duh reda in bratoljubja, odkritosrčnosti in tekmovanja v dobrem, lepem in plemenitem. Strankarstvo, surovost, nizkost in podlost, tožbe, ovaduštvo in sovraštvo se ne sme trpeti. V šoli se ima izobraziti trden značaj. Bistvo značaja je nepremeljiva stanovitnost hotenja, ki ostane vedno jednaka ter se ne dá motiti z minljivimi željami in muhami. Značaj se razvije sicer še le v poznejši starosti, ko je razum užé popolnem izobrazen. A užé zgodaj se mu more in mora postaviti temelj s pravimi načeli. Toda načel ne moremo vsiliti, vzrasti morajo iz lastnega ravnanja, razbistriti se imajo z lastnim mišljenjem. To pa dosežemo, ako se oziramo na individualnost otroško, katera je torej pravo vodilo pri izobrazevanju značaja.

O šolskih boleznih.

Spisal **dr. Julij Kotzmuth**, c. kr. sanitetni asistent v Črnomlju.

(Dalje in konec).

Pri dobercih (ošpicah) izrinejo se kot opeka rudeče pike v velikosti leče in sicer najprvo in najbolj na obrazu, potem in manj po drugem životu. Pred boleznijo, kakor tudi v in po bolezni ima otrok huđ kašelj in ga oči bolé. Bolezen trpí 2 do 12 dni in ima rada slabe nasledke, na primer jetiko, pokvarjene oči in ušesno bol.

Oslovski kašelj traja 6 do 12 tednov in se dá v 3 dôbe razdeliti: v prvi in tretji dôbi je kašelj čisto navaden, samo, da se v 3. dôbi omehčá. Bolj karakteristična je druga dôba, v kateri bolnika kratek, pa minute trajajoč kašelj popade, in ga tako drží, da postane v obrazi moder kot sliva, zažene tuleč glas in končno mnogo slin in celó jed izhita*). Ta bolezen loti se le otrok.

Divje kože so pravim kozam enake, toda mazolci se ne izrinejo vsi na enkrat, temveč zaporedoma, kajti med tem, ko se nov mazolec izhiti, se užé drug posuši. Bolezen ni nevarna, in ne traja nikoli čez 14 dni, vendar jo je treba poznati, ker človek, ki jo prebolí, ni zavarovan proti pravim kozam, in se morajo takim otrokom itak kože cepiti. Če se to prezrè, se marsikaterikat velika nesreča napravi.

Gríža ni nalezljiva, ampak se dobí, ako se troši**) nezrelo sadje i na to voda pije. Govorí se, da tudi močvirnata voda v posebnih časih bolezen naredí. Pri gríži je zaduji oddelek čreves bolan, laksiranje jako bolí, in kri se odpira.

Podušesna bula ni ravno nevarna bolezen, in zatekajo le slinske bezgalke, ki pod ušesom ležé.

Bolj nevarna, jako nalezljiva in vzlasti za vid škodljiva je egiptovska očesna bol. Vidi se na očesni veznici, ki je od krvi temnorudeča, v paralelnih trakih množica majhnih zrn, podobna prosu. Bolezen se težko odpravi in vid se mnogokrat pokvari. Prenese se ta bolezen po različnih stvaréh, posebno po brisačah, umivalnih rutah itd.

Ako se ena ali druga teh bolezní med šolsko mladino prikaže, dana je učitelju lepa prilóžnost, varovati svoje varovance, ker se lahko v začetku zatere. Naloga je učiteljem itak dana, v prej omenjenem odloku.

Znamenito je po mojem mnénji vedénje učiteljevo v nanagloma nastalih nezdodah i prigodkih. Tú je potreba pouka. V prvi vrsti prištevam jaz k nakratnim prigodkom krvavenje. Največrat prihaja iz nosa, redkokedaj iz ust ali drugod. Kri iz nosa se ustavi, ako se bolnika vodoravno na hrbet položí, in mu nosnici s prsti stisne; ako devamo mrzle ovitke na zatilnik in na nosni koren, in pa če prepeljemo bolnika v hladneje prostore. Krvavenje iz ust prihaja iz pljuč ali iz želodca. V prvem slučaju izkašljuje se rudeča, penasta, v zadnjem pa črna z jedilnimi ostanki pomešana kri. Proti bljuvanji krvi naj se daje do prihoda zdravnikovega na vsakih 5 minut eno žlico slane vode (1 žlico soli na kozarec vode) popiti; ožete mrzle ovitke pa naj se polagajo na osrčeje, oziroma proti želodcu; vendar naj se ne zamudi takoj zdravnika poklicati. Močno krvavenje, ki nastane vsled poškodovanja na razne načine ali pa vsled vrezanja, naj se zavarujejo s pritiskovanjem glavnih žil, ki se nahajajo nad poškodovanem delu telesa proti steblu, ali s pokladanjem mrzlih ovitkov, ali pa s pritiskom na rano. Kadar krvavé rane na ekstremitetah, dobro je, da je kviško držimo. Pri drugih poškodovanjih, ako si kedó izmakne članek, ali ako si kost zlomi, sleče naj del telesa, naj ga položí na lahko podlogo, in naj se devajo nanj mrzle obkladke, dokler dojde zdravnik.

Pri slabostih ali omedlevci more tudi učitelj nekoliko storiti. Prsna oblačila naj se odpró, bolnik naj se položí vodoravno in poškropí po obrazi in ob želodcu z mrzlo vodo, ter naj se po vsakem škropenji tekočina dobro obriše. — Pri želodčevem krču***) in pri grížnji ali klanji v trebuhu naj se dá bolniku kozarec gorkega kamiličnega ali muškatičnega****) čaja. Pri slabostih in omedlevci naj se uporabljajo tudi ostro dišeče

*) Izhitati = auswerfen, erbrechen.

**) Trošiti = genießen.

***) Želodečni krč (Magenkrampf) na Belokranjskem = madron.

****) Muškatele = Chamillen.

tvarine, kakor ocet (jesih), s katerim naj se riba po sencih in ob želodcu. Tudi naj se dá bolniku duhati.

Tukaj naj omenjam otrovanja; mogoče je namreč, da bi se v teku let tudi kaki slučaj pripetil. Zastrupljenje prigodí se pri deci največ z rastlinskimi tvarinami — pa redko z rudninskimi. Otroci otrovajo se največkrat iz nevednosti s paskvico (volčjo črešnjo), z volčjo jagodo, sè svinjsko dušico, z gobami, s pikastim mišjekom. Znamenja otrovanja so slabosti, bolečine v goltu in pod žličico, pekovina*) v želodcu, kozljanje in laksiranje, včasih krč po telesnih mišicah itd. Kot protiučinek naj se do prihoda zdravnikovega uporablja mlačna voda za pijačo, da se kozljanje vzroči; tudi črna kava je dober pomoček.

Konečno naj še opomnim neke živčne bolezni, tako imenovano bolezen sv. Vida (Veitstanz). Ta bolezen je povse znamenita, ker otrok na tej bolezni bolan mnogo drugih do nje napoti s tem, da ga otroci oponašajo. Bolezen se kaže v nepotrebnem, protivoljnem, vsaki čas nastajajočem gibanji rok, obraznih mišic, glave, v hujših slučajih tudi mišic vsega telesa, tako da otrok niti hoditi, niti stati in tudi jesti ne more; muskulatura tacega otroka igra kot ura. Vzrok bolezni je pogostoma prestrašenje, poškodovanje glave in se posebno pri šolski deci s posnemanjem razširja. Takega otroka naj se ne kaznuje radi neprimerne obnašanja, ampak naj se ga iz šole odpusti, da ga zdravnik ozdravi.

Tudi srap ali garje (Krätze) se mej šolsko mladino nahajajo ter raznesejo. Ta bolezen je parazitna in jo učine neka mikroskopično majhna živalica (Krätzmilbe), katera v koži živí, si ondi pota vrta, ter provzroči s tem silno srbenje. Živalica preseli se rada na druge osebe, ter se tako razširja bolezen.

Konečno ne morem opustiti priložnosti, še nekoliko o telovadbi spregovoriti. Kakor je v začetku omenjeno, se izpremení življenje učenca proti prejšnjemu prostemu življenju. Sedenje in mir vzameta otrokom dober tek, oni postajajo blede; krvna kvaliteta oslabí, malo da ne rečem, se spridi, otroci si mnogokrat nalazijo škrofulozo in v nasledku jetiko. Proti temu in v korist krepkega razvijanja mladega telesa mnogo pomaga telovadba, posebno proste vaje pri obojem spolu. Pri telovadbi utrjujejo se vse mišice telesa, pospešujejo dober tek in uredi se krvotok. Zatorej slavnemu učiteljstvu gorko priporočam telovadbo, kot protiučinek mirnemu sedenju, kajti tako se otroci ne bodo vzgojali samo duševno, marveč tudi telesno.

Knjiga Slovenska.

§. 18.

Verovéstnika Ciril in Metod sta torej pričetnika slovenskega pisma in pismenstva ali knjige slovenske. In kaj sta spisala?

Kakor kažejo viri povéstnice sploh, sestavil je Ciril pismo slovénsko ali črkopisje (alphabet, abecedo, azbuko); tù in tam se pravi to tudi o Metodu: principes inveniendi fuerunt ipsas litteras (Leon); načasta sústavljati pismena azúbukovínaja (Nestor) itd.

Preložil je sveto pismo, se vé, le deloma, pričénši z blagovestijem sv. Jovana. I pri tem delu mu je pomagal brat Metod. Poslanica Leonova piše sicer: sacrae utriusque Testamenti litterae, quas proprio populi sermone reddiderat Cyrillus; a brzo dodaje: ejusdem sermonis Slavorum auctores non immerito habentur. — Kirilů knihy pře-

*) Pekovina = Brennen.

loži, i Methodie bratů ego (Hraber). — I přeložista apostolů i jevangelije . . psaltyři . . i pročaja knihy (Nestor).

Preložil in slovenski spisal je Ciril knjige obredne ali liturgiške, ki so na pr.: službiničü (služebnik, liturgiarium, missale); časoslovü (horologium, breviarium); trěbničü (trebnik, potrebnik, činovnik, obrednik ali rituale); ustavü (kanon, čin cerkveni, ceremoniale); ohtoikü (oktoich) spěvnik na osem glasov, s stiherom t. j. slavospevom na čast svetnikom. Da mu je i pri tem spisovanju pomagal Metod, ni dvojbe.

Kar se sicer pritikuje sv. Cirilu (Konstantinu) p: Pověst o najdenju sv. Klemena, Napisanje o pravi veri, Modre basni itd., zapisali so najbrže kateri naslednikov ali učencev na pr. Konstantin bolgarski itd.

Iz sv. pisma sta brata Ciril in Metod poslovenila najprej . . apostolů, jevangelije . . psaltyři; t. j. iz novega zakona berila (perikope), ktere rabijo pri službi božji: oddelke iz evangelij (Evangelistar, evangjelje izborno, nedieljno, ἀπρακτος ili ἀπρακος), iz dejanja in listov apostoljskih (Praxapostolar); iz starega zakona potrebni psaltir, ter iz knjig, ki se čitajo v liturgiji, največ iz pregovorov Salomonovih (Paremejnik, proverbialia, παροιμια). — Sicer se o Metodu trdi posebej, da je poslovenil celo sv. pismo in je pred smrtjo izročil učencem svojim; to pa po LXX, in le knjige protokanoniške . . Methodij že posadi dva popa skoropisica zělo, i přeloži visja knihy (Nestor); . . vse ustavnje künigy t. j. 60 (Joan Exarch) . . razvě Makükavej (Žitije sv. Methoda) itd.

Razun tega se mu pripisuje: Nomokanon (νόμος postava državna, κανών pravilo cerkveno) zakonu pravilo, knjiga cerkvenih zakonov, poslej zvana „Kormčaja knjiga“ (directorium). — Paterikon ali Otečnik, kratke pověsti iz življenja svetih mož, duhovnih očetov, vzlasti slavnih puščavnikov (Žit. sv. Meth.). — Kirilů slověniskyj, osem govorov v bran krščanski veri nasprot Mohamedovcem pa Židom mej Kozari, prevod iz grščine (Žit. sv. Konst.) itd.

§. 19.

Sveta prvoučitelja Ciril in Metod sta imela mnogo učencev, kateri so ž njima vred delovali v duhovnem pastirstvu, pa tudi na književnem polju, a so po Metodovi smrti l. 885 umaknili se v Bolgarijo, kjer so svoje apostoljsko in književno delovanje nadaljevali z dokaj dobrim vspehom. Prvi med njimi je:

Klemen (Kliment, Klement), rojen Bolgar, po drugih Sloven, ki je zvesto spremljal učitelja slovanska po Moraviji in Panoniji, v Bolgariji pridobil si veliko učencev, iskreno služil v Ohridi, kakor v Velici (episkopü Veličskij), umrl l. 916 ter bil pokopan v hramu ali cerkvi svojega samostana v Ohridi. Zove se navadno episkopü slovėniskyj (ne blügariskyj). Pisal je mnogo na pr.: Hvalnice, hvalne govore (panegyrike) za svetke ali praznike cerkvenega leta. — Žitija ranjkih otcev, svetih mož, mej njimi i „Žitije sv. Konstantina“ ali Cirila (Rački). — Cvetni Triod ali Pentikostar, spevnik od cvetne nedelje do Duhovega (letnic, binkošti). — Legenda o najdenju sv. Klemena Rimskega (Rački, Bodjanski). — Homilija o mučencu (Christl. Terminologie der slav. Spr. 1875). — In „Vita s. Clementis“ (Miklosich 1847) kaže, da je Kliment „izmislil tudi druga znamenja (znake, oblike) pismen, očitnejša nego so ona, ktera je iznašel modri Kiril“ — torej azbuko ali pismo slovėnsko itd.

Naum je drugi, o katerem se le to vé, da se je po Metodovi smrti uganil s Klemenom in Angelarijem v Bolgarijo, kjer je v zapadnih stranah deloval marljivo ter k spisovanju vzbujal druge, iz česar se sklepati smé, da je prej i sam pisaril.

Angelar (Angelarius) je tretji, kateri je s slovanskima blagovestnikoma služil v Věliki Moravski, in kateri je odtod pregnan z Naumom in Klemenom nekaj let še vžival gostoljubje Bolgarsko.

Sava (Sabbas) držal se je bolj Gorazda, s katerim je po pregnanstvu iz Panonije do smrti svoje deloval v Bolgariji.

Gorazd je peti in za Klemenom najiskrenejši, neposredni ali izvéstni učenec sv. Cirila in Metoda, kterege si je Metod pred smrtjo svojo izvolil za nastolnika svojega, češ, ta je vaš zemljak, rojen Moravlján, svoboden mož, učen že dobro v latinskih knjigah, pravoveren: „Utriusque linguae slovenicae et graecae peritissimus“ (Vita s Clement.) . . Naučen dobré v latinskyje knigy (Žit. s. Meth.). Bil je posvečen episkopū. Da je mnogo pisal, je verjetno; navadno se mu prilastuje najstarša legenda slovenska, ki se imenuje Panonska, t. j. „Žitije sv. Methoda“. (Šafařík, Rački . . cf. Nestor).

Sv. Ciril in Metod, Klemen, Naum, Angelar, Sava in Gorazd se imenujejo skupaj sveta sedmorica, sedmipočetníci ali sedmičislínici, *oi ἑπτὰριθμοί*. Njihovo delovanje bilo je poglavitno sicer v Panoniji in Vélíki Moraviji, vendar so tudi ob jugu po Bolgariji nekdanji še v živem spominu. Ne le po imenu se nahajajo v bogoslužbenih knjigah; tudi v slikah se po cerkvah in samostanih tu in tam vidijo vsi sedmeri vkupaj ali le trije ali posamezni. Veliki dobrotniki so bili v resnici našim prednjikom, kajti niso prišli k njim s križem in mečem, marveč s križem in pismom, ter so tako zatrli poganstvo, vstanovili krščansko vero in knjigo pa zavarovali Slovenom njihovo narodnost.

§. 20.

„I radi byša Slovèni, jako slyšaša veličija božija svojimi jazykomi . . Nècii že načáša huliti slovènisckyja knigy . . (Nestor) . . Verumtamen tam copiosae frugi invidens inimicus homo interseruit zizania“. — Dokler je Metod živel, niso si drznili sovražniki vedoči, da ga Rim podpira; po smrti njegovi pak so z vojaško silo iz Panonije in Moravije pregnali nja izvestne učence, kateri so se umaknili največ v Bolgarijo. In to je bila prva nesreča za knjigo slovénsko. Druga je bila, da je Arnulf l. 892 zoper Svetopolka (česk. Svatopluka) poklical silovite Madjare, in tretja, da je po osodni bitvi pri Břetislavi (Pressburg, Požun) l. 907 padla Vélíka Moravska, tedaj središče slovenske vzajemnosti, in da so se na nje razvalinah vselili tū Nemci (Sűvabi), tam Madjari (Magyari), takrat še pogani, v vseh rečeh tolikanj podobni nekdanjim Hunom pa Obrom!

„Ráz ten, pravi Šafařík (Slov. Starožitn. §. 41, 5), uhdil do srdce Slovanstva. Dřevni obyvatelstvo, co ho smrti neb poroby zbylo, rozutíkalo se do Tater, Bulhar, Chorvat a jínam; na zemi pak potem a krvi Slovanů vzdělané, duhem sv. Konstantina a Methoda osvícené, zarazila uralská surovost močni svůj trůn. Z rozbitin veliké Moravy kořistili, mimo Mad'áry, i Němci, Čechové a Poláci“.

Sv. Cirila in Metoda prvi učenci so v Bolgariji, kjer jih je prijazno sprejel knez Boris (Bogoris, Mihael) in čvrsto podpiral car Simeon, živo nadaljevali slovensko književno delovanje. Med temi nasledniki in pisatelji se v tej dobi imenuje drugim na ěelu:

Konstantin, biskup bolgarski (Prěslavský), kateri je slovénski spisal Atanzija Aleksandrijskega štiri govore proti Arijevcem, več govorov o nedeljskih evangeljih nekaj Ivana Zlatoustega, nekaj Izidorja Pelusijskega, s svojimi razlagami in pristavki, nekako že l. 898. Tudi veči spis „Napisanije o pravěj věřé“ utegne biti njegov.

Grigorij, pop (presbyter) bolgarski, je za carja Simeona preložil iz grščine kratko svetovno in cerkovno zgodovino, v kateri je posebno znamenit opis o razdejanju Troje itd.

Joan, exarch bolgarski (strojitel církevní, obchodník, posel patriarchův), jako plovit pisatelj. Šestodnev (hexameron) je obširna razlaga o stvarjenju sveta po sv. pismu. Nebesa t. j. bogoslovje, Dialektika ali filosofija, v 70 razstavkih, Grammatika ali slovnica

grška, nekoliko z ozirom na jezik slovenski, spisal Janez Damaščan. Nekoliko govorov na različne svetke ali praznike, preložil Joan Exarch.

Brezimenni (Anonymus) prelagatelj dveh životopisov: Velikega Antonija od Atanazija, in Pankracija, učenca Petrovega.

Theodor Doksov ali Duks, menih, goreč ljubitelj slovenskega pismenstva; druge je vzbujeval k pisanju, in sam prepisal štiri govore Atanazijeve proti Arijevcem, preložene od Konstantina.

Hraber, menih, kateri je napisal jako zanimivo razpravo: Skazanije, kako sostavi sv. Kirill Slovenom pismena protivu jazyku. V tej razpravi pripoveduje o Cirilu in Metodu: „Sąti ešte živi, iže sąti viděli ihů“ — in iz tega je posneti, da je bil on sam še izmed posrednjih njunih učencev ali naslednikov.

Simeon, car Bolgarski, ki je vladal od l. 893 do 927, je bil velik podpornik in buditelj slovénkim pisateljem, pa je tudi sam pisal na pr. preložil je premnogo (136) izbranih govorov Jovana Zlatoustega, z nekterimi pristavki, pod napisom Zlatostruj t. j. Zlatotok itd. Zanj je bil baje spisan Sbornik, ki je bil poznej prikrojen in pristroyen za kneza Svatoslava na Ruskem.

Dokaj lepo je rasla in cvela knjiga slovénška (slovénsko-bolgarska) v času do smrti Simeonove in nekako tudi še do razpada carstva Bolgarskega l. 1018. Spisalo se je mnogo knjig svetopisemskih z razlagami in primernimi nauki, liturgiških ali obredoslovnih v vezani in nevezani besedi, iz govorov cerkvenih učencov, iz življenja svetnikov in bogoljubnih mož na pr. Obštnik, Žaltar, Sbornik, Otečnik, Cvetnik itd. — Med pšenico se je prikazalo že tudi nekaj ljulike t. j. knjig pokvarjenih po krivovercih, največ po Bogomilih na pr.: Nepristna evangelija, listi ali poslanice, razodenje sv. Joana; pod raznimi naslovi bukve praznoverske: Martolój, Čarovnik, Gromnik, Kolednik, Vlchovnik, Putnik itd.

Knjigi slovénški se je takrat dobro godilo v Panoniji in potem v Bolgariji — takó, da se čas od l. 863 do 927 v staroslovenščini imenuje njen zlati vek. Vladala je po knjigi v cerkvi in državi in nekoliko vže po učilnicah.

Miklošič ob kratkem opisuje iskreno književno delovanje prvih blagovéstnikov slovénških v drugi polovini IX. in v prvi četrtini X. stoletja v Panoniji in Bolgariji, ter pravi, da vzrok temu vélikemu vspehu bilo je navdušenje za vzvišan namen, navdušenje, katero je takrat živo podžigalo tekmovanje z Nemci, Rimci in Grki. O knjigah obrednih kaže, da niso bile še tolikanj obširne, kakor so se nam ohranile po raznih prepisih in popravah. Opazuje pa, da so v Bolgariji književno delavni bili vzlasti oni, kateri so se bili v Panoniji navzeli gorečega duha svojih prvoučiteljev, sv. Cirila in Metoda (Zur altsloven. Gram. 1875).

In Šafařík, kateri je sveta prvoučitelja slovanska, Konstantina (Cirila) in Metoda, njune neposrednje in posrednje učence verno opisal vže l. 1847 (Rozkvět slovanské literatury v Bulharsku. Čas. Č. Mus. 1848. I), pripoznáva, da se je v devetem stoletju pričelo naše slovstvo in vprav po sv. pismu vzajemno slovénško jezikoslovje. Če tudi so se nam spoméniki tedanji ohranili le v prepisih naslednjih vekov, kažejo nam vendar dosta jasno lastnijo jezika slovenskega iz dobe Cirilove, ter naravnost trdi: „že staroslovanský překlad písem svatých, knih bohoslužebných a tvoření SS. Otcův z druhé polovice IXho století, ve spojení s plody téže staroslovanské literatury Xho století, až do úpadku cářství bulharského l. 1018, jest nepřebnaná studnice pro slovanského jazykozpytatele, po hlubší a důkladnější známosti ústrojí mateřského jazyka svého bažícího. (P. J. Šafaříka Sebrané spisy. Díl III. Literární historie. 1865 str. 161 — 191).

U č i l a.

(Spisal J. Lapajne.)

(D a l j e.)

Kdor učiteljev bi tožil, da nima učil, njega se pač lahko opozori na tega pedagoga, ki je še brez knjig zelo uspešno poučeval. Učitelj naj ne toži preveč, če nima slik za nazorni nauk, vsaj lahko vse stvari v šoli in zunaj šole porabi v to; naj tudi preveč ne tarna, ako nima slik za uspešni pouk v rastlinstvu. Vsaj raste okoli njegove šole toliko raznoličnih rastlin, katerih pa največkrat morebiti niti sam ne pozná. To so torej naravna učila. Ali vrh teh potrebuje vendar še učil učitelj, ki se mora po postavah ravnati, in sicer potrebuje še učil, katera mu obrt in umetnost ponujete. O učilih v širjem pomenu, o deski, o klopèh, stoli, črnilu, kredii, spožvi, katera mora vsaka šola imeti; o šolskih knjigah, katere mora imeti vsak učenec, ne bodem govoril. Govoriti hočem največ le o učilih v ožjem pomenu besede, t. j. o onih pomočkih, katere se rabijo v šoli poleg šolskih knjig. Učila v tem pomenu so pač oni več ali manj umetno narejeni predmeti, s katerimi učitelj lajša umevanje predmetov po načelu: Poučuj nazorno! Poleg učil (Lehrmittel) imamo še samoučila (Lernmittel); to so ona učila, s katerimi se učenci urijo in vadijo, zlasti v pisanji, risanji, v pismenih jezikovnih vajah, v pismenem računstvu, v risanji zemljevidov itd. Zavaljo tega bodemo najprvo govorili o učilih in potem pa o samoučilih.

Učila za veronauk.

Prvi predmet ljudske šole je otrokom skoro najtežji. Sevéda vse je abstraktno, kar je v katekizmu. Edino sveto pismo ima kaj živega, kaj plastičnega. Katekizem se opira na biblijo; zavaljo tega bi bilo skoro bolje, da bi se sveto pismo učilo pred katekizmom. Toda za male otročiče je izdaja biblije iz c. kr. šolske zaloge preobširna in za revne otroke predraga.

Herderjeva knjigarna v Freiburgu je izdala malo knjižico te vrste z najmikavnejšimi povesti iz sv. pisma. Ta izdaja je jako lična in cena ter je prav pripravna za nižje razrede ljudskih šol. Poslovenil jo je štajerski duhovnik, rokopis potrdilo je labodsko in ljubljansko škofijstvo; toda ministerstvo ga do zdaj še ni potrdilo. — Kjer se otroci ne učé sv. pisma iz knjig, ondi je treba kazati vsaj slike, ki predstavljajo nekatere dogodbe starega in novega zakona. V novi izdaji Schuster-Lesar-jevih Zgodeb, so pa še precej lepe slike, ki zelo olajšajo otrokom učenje.

Učil v ožjem pomenu za veronauk navaja poslednji zapisnik šolskih knjig in učil malo.

Mi nahajamo tù v oddelku „učila za zemljepis in zgodovino“:

1. Biblische Bilder für den Unterricht in der Volksschule. Duna naj pri E. Hölzel-u. 32 slik, 1 slika prilepljena 1 gld.
2. Grünnes Raphael. — Abbildungen zur Apostelgeschichte. 14 listov. Katehetska zaloga. Prodaja v c. kr. zalogi šolskih knjig. Cena 7 gld.
3. Die Länder der heiligen Schrift. Zaloga Issleib-a in Rietzschel-a v Geri. Cena barvotiskanega izvoda 1 r. tolar.
4. Kozenn B. — Wandkarte von Palästina. Cena 4 gld.

Poleg teh je bilo izšlo v c. kr. zalogi, z denarjem neke ustanove založenih, 32 slik biblijskih, ki so se menda bile brezplačno šolam razdelile (l. 1877. in 1880.) Izišle so v katehetični zalogi (župnika Santter-ja). Znane so piscu tudi Herder-jeve slike iz sv. pisma, ki so izišle tudi v slovanskih jezikih. Imajo prav žive barve, če tudi niso po-

sebno okusne. So pa najcenejše te vrste in svetovali bi zlasti učiteljem veronauka, da si jih vsaj na svoje ali cerkvene troške umislijo. Dobé se pri Herderji v Beču.

Učila za nazorni nauk.

Te vrste učil je izišlo užé na stotine, več ali manj dobrih, prav rabljivih, pa zopet slabejših, dragih, pa tudi cenih. V slovenskem jeziku je izišlo dvoje užé potrjenih učil te vrste:

1. **Nazorni nauk v podobah**, 86 barvanih tabel. Po 24. nemškem natisu. Zaloge F. Tempsky v Pragi. Cena 6 gld. 66 kr. Prilepljene table in lakirane ter za obešanje pripravljene stanejo 14 gld. (To je izvrstno učilo te vrste in tudi najbolje razširjeno).

2. **Tomšič J. Nazorni nauk za slovensko mladost**. V Ljubljani pri Giontini-ju. Cena 3 gld. 50 kr.

Z nemškim tekstom:

1. Bilder (16) für den ersten Anschauungsunterricht und zur Grundlage für den naturgeschichtlichen Unterricht. Mnihov. Ekspedicija kr. centralne šolske zaloge. Zaloga pri Alfredu Hölder na Dunaji. Cena 12 gld. 80 kr.

2. Hölzel's Wandbilder für den Anschauungs- und Sprachunterricht. Štiri letni časi. Pri Eduardu Hölzelnu na Dunaji. List stane 2 gld. 50 kr. (To učilo smo si ogledali in moremo ga toplo priporočati zlasti onim šolam, katere morejo potrošiti edino za slike 4 letnih časov 10 gld.) Te vrste slik je več. Tekst k tem slikam je kaj primeren, iz peresa Jordan-a in Eichler-ja.

3. Wilke's Bilder-Tafeln für den Anschauungsunterricht. Braunschweig, F. Wreden. 16 tabel 4 gld. 80 kr.

4. Winkelmann's Bilder für den Anschauungs- und Sprachunterricht. A. Pichler's Witwe & Sohn. 1. Bild: Der Frühling; der Mensch unter den Hausthieren; 2. Bild: Der Wald; 3. Bild: Sommer-Ernte; 4. Bild: Herbst-Ernte; 5. Bild: Winter; 6. Bild: Menschenverkehr; 7. Bild: Garten; 8. Bild: Gebirgslandschaft. Cena neprilepljeni sliki 1 gld. 80 kr.

5. V českem jeziku: **Obrazy rostlin k názornému vyučovaní**. 3 serije po 3 liste. Cena listu 1 gld.

Ker mora šola po §. 71 šolskega in učnega reda imeti slike za nazorni nauk, zato toplo priporočamo, da si šole brez tega učila vsaj eno izmed naštetih slik naročé; najboljše je sevéda, da sežejo po slikah s slovenskim imenovanjem. (Dalje prih.)

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt**.

Vladarja Ilirije imenoval je Napoleon svojega najboljšega generala Marmonta. Ta je deželo urno organiziral po francozkem vzgledu, a se vedno oziral na domače užé utrjene šege. Tako imel je tudi mnogo tedanjih „mairov“, slično denašnjim županom.

Piskarjev stari oče bil je francozki „maire“ v Blagovici. Govoril je kaj dobro francozko, zato so ga tudi mnogokrat uporabili tolmačem.

Omenili smo užé, da je bil od l. 1345. stalni kapelan v kapeli graščine Blagoviške. Ta kapela posvečena bila je aposteljema sv. Petru in Pavlu. Od l. 1755. dalje pa je posvečena le sv. Petru.

Sedanja cerkev je bila zidana l. 1750—1755. Pri vhodnih vratih bilo je pred petimi leti videti še letnico 1755, iz katere letnice se sklepa, da je cerkev takrat bila dozidana in blagoslovljena.

Ljudstvo si zidanje cerkve razlaga sè sledečo pravljico:

„Pred davnim časom bile so tù hude povodnji. Zlatenšica in Radomlja ste skoraj vsako leto obe dolini preplavili. Hiše stale so mnogokrat do strehe v vodi. Povodenj je vso setev uničila. Vedno žalostneje postajalo je v dolini. Prebivalci obeh dolin obrnejo se do sv. Janeza s prošnjo: ako jih varuje povodnji, zidali bodo mu kapelico. Pričnó jo zidati, in glejte čudo! Povodnji sedaj ni bilo. Iz hvaležnosti pa so jo zvekšali in dozidali cerkev“.

Do l. 1768. imela je cerkev le en zvon. Tega leta pa je Baltazar Schneider vliil nov zvon. Tehtal je sedem starih centov, stal pa 551 gld. 25 kr.

Leta 1787. je sedanja fara postala samostojna kapelanija.

Lansko leto, v 29. dan rožnika, na praznik sv. Petra in Pavla, obhajala se je prav slovesno stoletnica.

Leta 1825. obiskal je faro škof Anton Alojzij Wolf, in 51 let pozneje postala je kapelanija — župnija.

Ravno nad farno cerkvijo dviga se na Golčaji podružnica sv. Neže.

Cerkvica je stara, neznatna! Zidovje sivo in zastarelo; mrzla severna burja piska prek njenih voglov, ter straši edinega prebivalca tù gori — cerkvenika.

Cerkvica stala je užé v 15. stoletji tù gori! Sledeča ljudska pravljica pa si jo stavi nižje, nad „Krivinov láz“:

„Pred sto in sto leti stala je ta cerkev na senčnem pobočji Golčaja, tako zvanem „Krivinovem laz“ — poleg Žegnanega studenca“. Tedàj ni bilo žive duše tù gori razen kakega pastirja ali lovca. Neko noč pa je skrivna moč to cerkvico prenesla v čudež Blagovičanov na Golčaj“.

Cerkvica bila je s početkom majhna, sv. Neži posvečena kapelica. Pozneje so jo dozidali.

Ker je cerkev le malo dohodkov dajala, menjavali so se vsako leto cerkveniki. Leta 1792. si je cerkvenik še le opomogel, ker je kupil dné 24. listopada od grofa Ksaverija Lichtenberga, posestnika Belneške graščine (Wildeneck), kos zemlje. Zvonik ima dva zvona: malega in velicega. Mali zvon dobila je cerkev l. 1423.

Duhovni oskrbniki bili so sledeči:

1. Prešern Andrej iz Mošenj; 2. Canutel Bartolomej iz Lucinicum pri Gorici;
3. Marchioli Jean B. von Nebula iz Goriškega; 4. Dolják Luka iz Gargare na Goriškem; 5. Poklukar Lovro iz Gorij; 6. Talmajner Valentin iz Kranja; 7. Dórnik Lovro iz Gorij; 8. Globočnik Janez — administrator; 9. Lombergar Josip iz Št. Jurske Gore; 10. Zupančič Janez iz Šmarje; 11. Petrič Blaž iz Spodnje Idrije in
12. Škufca Ludovik iz Ljubljane.

Odlični Blagovičanje.

Neznatna, majhna je šolska občina Blagovica, a vender se je tù zibala zibel odličnim možém.

Seznamimo se napreje z duhovni, ki so se tù rodili, kateri so tù domá!

1. Lavrič Josip, „Glásov“ iz Velikega Jelnika, roj. 4. marca 1803. l., župnik v Zaplani.

2. Florijančič Josip, „Kováčev“ iz Zgornjih Lók, rojen 11. oktobra 1806. l., dekan v Gorenjem Gradu. Umrl je l. 1877.; v oporoki*) spomnil se je i domačih revežev ter jim volil 100 gld.

3. Resnik Josip, „Pécmanov“ iz Gabrja, rojen 5. aprila 1850. l., umrl kot kapelan pri sv. Jakobu v Ljubljani 1885. l.

4. Vidergar Janez, „Jakčóvcev“ iz Prelesij, rojen 23. maja 1844. l.; sedaj župnikuje v Št. Jurji pod Kumom.

Razven omenjenih duhovnikov omeniti je dalje

5. dr. Pestotnik Janez, doktor medicine in primarij v Ljubljanskej bolnici, rojen „Burjevcév“ na Malem Jelniku 10. maja 1833. l., umrl pred nekoliki leti.

6. dr. Suk Srečko, rojen v Blagoviškej župniji 1845. l., sedaj profesor na Zagrebškem vseučilišči in (bivši) predsednik društva sv. Jeronima.

Učiteljskemu stanu posvetili so se:

7. Javoršek Anton, „Juretov“ iz Urank, rojen l. 1851. Sedaj je nadučitelj v Mengeši.

7. Trávnar Josip, „Jernejcev“ iz Zlatenka, rojen v Kolovratu 1845. l.; učiteljuje na I. mestni deški ljudski šoli v Ljubljani.

9. Cerar Fran, „Piskárjev“ iz Blagovice, rojen 1. decembra 1845. l.; učiteljeval je v Ljubljani, Kočevji in naposled v rojstnem kraji polnih 18 let, kjer še sedaj biva kot umirovljen učitelj in posestnik.

Vojaškemu stanu posvetil se je

10. Koprivšek Anton, „Urankarjev“, nadporočnik v pokoji, uradniškemu stanu pa

11. Pavlič Fran, „Krivinov“ iz Blagovice, poštni oficijal v Mariboru in

12. Omáhna Anton, „Océpnikov“, iz Prelesja, prometni uradnik v Zagrebu.

IV. Zgodovinski ostanki in spoméniki.

Ako hodiš po stezi nad Piškurjem, katera te vodi mimo Smrekarja čez šumečo Kamrico, proti selu Korpe, došel bodeš po precej strmem pobočji do posestnika Osolnika. Tù góri razprostira se mala raván, pred sáboj na desnej pa vidiš planjavo in skalnati, s temnim smrečjem obrasteni hrib.

Ljudstvo zóve ga „Limberk“**), „Stari Grád“ in kar imen še ima. To je nekdanja „Lilienburg“. Nekdaj bilo je, kakor ljud govori, videti tù góri stara razvalina, zidovje.

Raznesli so je v Podsmrečje, kjer so kamenje uporabili pri zidanji. Še sedaj vidi se rov, kakih 44 m dolg, širok pa 30 m.

Kake četrť ure hodá od šole, na desnej strani Hudega Grabna videti je v planjávi mala, z divjimi skalami obdana raván, koju ljudstvo zové „Greiben“, „na Grebenu“.

Tudi tukaj morala so pred davnim časom stati poslopja, kajti v obsegu 40 m pozná se še sled, da so hiše stale. Znani raziskovalec prahistoričnih grobov, — Pečnik — meni, da je tù bila gotovo keltska ali rimska naselbina. Vsekakor pa bi bilo umestno, da bi se ta stvar preiskala!

*) Ima jo posestnik Fran Florijančič v Zg. Lókah.

**) „Limberk“ od „Lilienberg“ (Limburg); od tod menda i ime „Limbarška Góra (sv. Valentin).
Pis.

Omenjeni je našel na Jerinovi njivi v Blagovici po kratkem iskanji ostanke znanih steklenih in lončenih posód, kakoršne so imeli stari Rimljani v grobéh.

Poleg potočka „za Grobljami“ nad Piskarjevim travnikom je njiva, katerej pravijo „v zidovji“. Res staro zidovje je tù, katero je menda užé za Rimljanov stalo!

Streljaj dalje proti zahodu je drugo zidovje. Tù izkopali so 1852. l. velik, bel, ploščnat kamenj, katerega so v zidanje uporabili. Stari Jerin, prodajalec tega kamenja, ne vé se več spominjati, je li bilo na njem kaj vpisanega, ali ne!

Med vasjo Gabrje in Gorénje stoji „Veliki Hrib“. Ljudstvo pripoveduje: „V starih časih stal je tù gori močán grad viteza — roparja. Pogreznil se je. V njem pa spí zakleti vitez — ropar pri mizi polni cekinov. Kdor ta zaklâd najde, rešil bode ob jednom i viteza. Ta pa mu bode dal še enkrat toliko cekinov“.

V Piskarjevi hiši brala se je pred letom na vhodnih vratih v žitnico letnica 1585. Tedaj 300 let stara hiša! Ljudje pripovedujejo, da je ta hiša najstareja. Bila je ob jednom gostilna. Denašnje „cesarske ceste“ takrat še ni bilo. Od Podsmrečja do Blagovice vodila je le ozka steza. Tam, kjer sedaj stoji Piskarjev málin, obrnila se je cesta na levo ter vodila čez Piskarjev travnik mimo Piskarja v Blagovico. Še sedaj pozná se globoko v travniku sled ceste. (Dalje prih.)

Še kaj iz deželnega zbora.

Kako se je prošnja pedagoškega društva zastran preuredbe nekaterih določeb v deželnih šolskih zakonih rešila v dežel. zboru VIII. seji, v 22. dan dec. 1887. l. Poročevalec upravnega odseka g. baron Taufferer. (Po stenografičnih zapisnikih.)

Kot poročevalcu upravnega odseka mi je poročati o peticiji pedagog. društva na Krškem za preuredbo nekaterih določeb dežel. šol. zakonov. En del te peticije je bil danes (glej dotično poročilo v „Učit. Tovarišu“ šte. 3 t. l.) po poročevalcu finančnega odseka rešen. Preostaja mi samo še, one točke dotične prošnje rešiti, ki niso finančne vsebine. Pedagog. društvo prosi visoki dež. zbor več reči in sicer najprvo to, da bi se §. 29. dež. zakona izpremenil tako, da bi pri oddaji učiteljskih služeb predlog stavili c. kr. šolski svéti, imenovanje pa bi pristajalo c. kr. okrajnim šol. svétom, deželni šolski svét pa naj bi imenovanje samo potrdil. Po dosedanji zakoniti navadi krajni šolski svéti predlagajo prošnje c. kr. okraj. šol. svétu, ta sestavi potem tabelo kompetentov, ter jo izročí c. kr. dež. šol. svétu, kateremu pristaja pravica imenovanja. Po pedagoškem društvu v Krškem zaželjeno preuredbo upravni odsek ni našel praktično. Pravica nameščenja mora biti pridržana c. kr. dež. šol. svétu, ker je v to najboljše poklican in v položaji, delovanje učiteljev po deželi spoznavati, a okrajni šol. svét more samo o delavnosti učiteljev lastnega okraja razsojevati. Upravnemu odseku torej ni mogoče, ta petit priporočati visoki zbornici, da ga vzprejme.

Dalje se prosi, naj bi se izpremenila §§. 38 in 39 dež. zakona z dné 9. marca 1879. l., po katerih se učiteljske plače razdeljujejo v 4 razrede. Prošnja se s tem podpira, da pripada vsem učiteljem jednaka naloga, torej naj bi se ustanovil posebni status, kakoršen je za uradnike, tako da bi se plača ravnala po službenih letih. Proseče društvo misli, da bi se s tem v okom prišlo neprestani izpremenjavi učiteljskih služeb. Upravni odsek pa se mora izreči tudi proti tej nasvetovani izpremembi. Po §§. 38. in 39. zakona z dné 9. marcija 1879. l. so razdeljene plače v štiri kategorije. Odmerjenje plač

se ne vrši po službeni starosti, temveč se ravna po številu učencev in po krajevnih razmerah. So namreč obrtnijski kraji, kjer je življenje mnogo dražje, nego drugod. Na pr. v Zagorji, Litiji morajo plače višje biti, kakor tudi v drugih krajih, ki so visoko v gorah, kjer pridobitev za življenje neobhodno potrebnih sredstev zaradi večje oddaljenosti od taci krajev, kjer jih je moč kupovati, učitelju velike troške provzročuje. Na vse to se je ozirati pri razvrstitvi učiteljskih plač, in nikakor ne gre, da bi učitelj z majhnim številom učencev v ugodno situiranem kraju, ravno toliko plače imel, kakor učitelj, ki je v tem oziru na slabejem.

Dalje predlaga Krško ped. društvo izpremembo §. 4., zakona z dné 5. febr. 1870. leta, dež. zakonika št. 11, tako, da bi odslej vsak vodja ljudske šole kot nje zastopnik imel sedež v kraj. šol. svétu z vsemi pravicami družih članov te korporacije in sicer tudi v krajih, kjer se nahaja meščanska šola. Tudi zastran te prošnje mora upravni odsek nasvetovati, da se odkloni, kajti užé sedaj je v krajnih šolskih svétih, v katerih področje spada več šol, oni učitelj zastopnik šole, ki je vodja najvažnejši in najveljavnejši šoli. Tako je učiteljstvo v krajnem šolskem svétu zadostno zastopano, in tudi voditelji drugih šol, ki spadajo v okrožje kraj. šolskega svéta, so opravičeni, udeleževati se obravnave zadevajóčih se njihovega zavoda in staviti svoje nasvete krajnemu šolskemu svétu; samo odločilnega glasu nimajo.

Ako bi se v smislu prošnje vsem voditeljem onih šol, ki spadajo v okrožje jednega krajnega šolskega svéta, podelila pravica zastopanja v krajnem šolskem svétu z odločujočim glasom, nastopil bi konečno slučaj, da bi zastopniki učiteljstva zadobili v krajnem šolskem svétu večino proti zastopnikom voljenim po občini, kar nikakor ne gre.

Da bi samo zaradi edine meščanske šole, katero ima deželna, predrugačil se zakon, samo zavoljo tega, da bi se tudi vodji meščanske šole zagotovilo zastopstvo v krajnem šolskem svétu, to je vendar nekoliko prehudo domnevanje.

Dalje se prošnja imenovanega društva nanaša na deželni zakon z dné 29. aprila 1873. l., (deželni zakonik št. 21) in meri na to, da bi se §. 13. tega zakona razširil z določbo, vsled katere bi morala vsaka ljudska šola imeti primerno velik šolski vrt, kajti po §. 2. oddelek 2. izvršilne naredbe z dné 19. julija 1875. l., št. 2868, dež. zakonik št. 22. ustanoviti je šolski vrt le v onih krajih, kjer so razmere za to ugodne. Dasiravno je moral upravni odsek pripoznati potrebnost šolskega vrta pri vsaki učilnici, vendar se ni mogel ubraniti pomisleku, da so klimatične razmere nekaterega kraja take, ki napravo šolskega vrta silno otežujejo ali celó onemogočijo. Iz tega vzroka misli upravni odsek, da mora tudi odklonitev tega petita nasvetovati.

Ob jednem pa upravni odsek izreka nado, da bode visoka vlada, kakor je to storila v zadnjih letih, tudi v prihodnje svojo pozornost obračala v to, da bode potom c. kr. okrajnih šolskih svétov delovala na naraščaj šolskih vrtov v deželi. Visoka deželna vlada je prav pogostoma krajne šolske svéte nagovarjala zbog naprave šolskih vrtov in tem naročilom so ravno zadnja leta kraj. šol. svéti v obilni meri zadostili, tako da so se te razmere v deželi bistveno na boljše obrnile.*) Pri tem je odsek tudi izrekel upanje, visoka vlada bode še nadalje svojo skrb obračala na to, da se bodo gojenci tukajšnjega učiteljišča kakor do sedaj tudi bodoče vrlo in temeljito izobraževali v sadjarstvu.

Konečno prosi pedagog. društvo na Krškem, naj bi se §. 35. dež. zakona z dné 29. aprila 1873. l., dež. zakonik št. 22. predrugačil. — Pripomniti mi je, da je v prošnji nasvetovana preuredba §. 30. istega zakona užé po g. poročevalcu finančnega odseka bila rešena. — §. 35. naj bi se predrugačil tako, da bi se k §. 3. zakona z dné 28. dec.

*) Prihodnjí objavimo pregleđ šolskih vrtov in stanja sadjarstva pri ljudskih šolah na Kranjskem.

1884. l., dež. zakonik št. 1, sklenil dostavek, vsled katerega bi učitelji dobili pravico rabiti dotični šolski vrt za se, in da bi se jim v plačo ne všteval čisti katastralni dohodek, kakor to določuje §. 27. istega zakona. V tej točki se prositelji motijo, kajti po §. 27. vštevajo se samo oni dohodki v učiteljevo plačo, ki jih imajo od travnikov, njiv in gozdov in ki ne spadajo k šolskemu vrtu; to so samo ona zemljišča, katera so mu v porabo razun šolskega vrta odločena. Dohodek šolskega vrta pa se nikjer ne všteva v učiteljsko plačo.

Ker se torej prositelji vsekako o tem očitvidno motijo, nasvetuje upravni odsek, da se tudi ta prošnja odbije.

Dovoljujem si torej imenom upravnega odseka nasvetovati:

Visoka zbornica naj sklene:

Prošnja pedagog. društva na Krškem za preuredbo §§. 29., 38., in 39. zakona z dné 9. marca 1879. l., dež. zakonik št. 13.; §. 4. zakona z dné 25. febr. 1870. l., dež. zakonik št. 11.; §. 13. zakona z dné 29. aprila 1873. l., dež. zakonik št. 22. in §. 3. zakona z dné 28. dec. 1884. l., dež. zakonik št. 1, 1885. l. **se odbije.** (Obveljá).

Književnost.

— **Angeljček**, otrokom učitelj in prijatelj. Izdal Anton Kržič. IV. zvezek. V Ljubljani, 1888. Samozaložba. Tiskala Katoliška Tiskarna. Priljubljeni „Angeljček“ ima v tem zvezku na 48 stranéh polno torbo prav koristnega in vedrilnega blagá, in je zopet dobro došel, posebno tudi pridnim učencem za pirhe ali tudi kot darilo in spominček prvega sv. obhajila. Stane samo 12 kr.

Stritarjevih zbranih spisov izšel je užé 39., 40. in 41. snopič.

D o p i s i.

Iz Istre. Imenovanje. Šolskimi nadzorniki v Istri so imenovani: Za slovanske ljudske šole v Koprskem okraji g. dr. Fran Kos, profesor v Gorici; za italijanske ljudske šole Fran Orbanich; za Volovsko nadučitelj Fran Uršič; za Losinjski okraj Pavl Skopinić, učitelj na vadnici v Kopru; za okraj Puljski Štefan Kriznić, glavni učitelj na učilišci v Kopru; za okraj Pazinski Ivan Kos, profesor na gimnaziji v Pazinu; za Poreč kanonik Pesante, za Rovinj nadučitelj Prodomo.

Iz Postojnskega okraja. Učitelji Postojnskega okraja ustanovili smo si 3. t. dné m. v spomin štiridesetletnega vladanja našega presvetlega cesarja »učiteljsko društvo za Postojnski šolski okraj«.

Namen društvu je: vzajemno, vsestransko, pedagogično in didaktično izobraževanje učiteljev in učiteljic v korist ljudske šoli in vzgoji mladine; potezanje za blaginjo učiteljev in učiteljic; vaje in produkcije v petji in godbi; razširjevanje sadjarstva v Postojnskem okraji; postavljati umrlim učiteljem nagrobne spominke, v kolikor bodo dopuščale društvene finance.

Sredstva tej nameri so sledeča: Večkratno zborovanje društvenikov, pri kojem se predavajo pedagogične in sploh v delokrog učiteljskega stanu spadajoče znanstvene reči; spisovanje primernih spisov (govorov) in objavljenje taistih v posebnem glasilu »Letopis«, kateri se brezplačno razdeli med društvenike; peticije in resolucije na dotične oblasti, društva in skupščine; nabiranje in pripravljanje učnih pripomočkov in izobraževalnih sredstev; iz petih udov za eno leto voljeni odsek ocenjuje in skupščini poroča o na novo izišlih v pedagogično in kmetijsko stroko spadajočih knjigah; predavanje v sadjarstvo in drugo v kmetijstvo spadajočih znanstvenih reči; (ti shodi so pristopni tudi drugemu občinstvu); javne razstave učnih pripomočkov, dobrih knjig, raznega orodja in pridelkov šolskih vrtov; občevanje z drugimi društvu; pobiranje rednih in izrednih doneskov.

Razven učiteljev in učiteljic pristopijo lahko k društvu tudi šolski prijatelji kot podporni udje. Letnina za vsacega uda znaša 2 gld., katera se bode pobirala v poluletnih obrokih. Značiti se bode komu preveč zdelo 2 goldinarja; nastavili smo pa toliko letnino največ zaradi nagrobnih spominkov.

Dosedaj oglasilo se je užé blizo 30 učiteljev in učiteljic, da pristopijo k novemu društvu. Kdor do sedaj še ni ud, naj se oglasi pri društvenem predsedniku ali tajniku. V začasni odbor, to je za toliko časa, da nam visoka vlada potrdi naša pravila, bili so dné 3. aprila t. l. pri posvetovalnem shodu v Št. Petru, kojega se je udeležilo 25 učiteljev in šolskih prijateljev, nastopni gospodje izvoljeni:

Naš starosta, mnogozaslužni nadučitelj Trnovski, gospod Martin Zarnik je predsednik in g. Štefan Jelenec pa njegov namestnik. Tajnikom je bil izvoljen g. Jakob Dimnik, njegovim namestnikom pa g. Ljudevit Fetichek Frankheim. Blagajnik postal je g. Matija Hiti; pevovodja pa g. Filip Kéte in njegov namestnik g. Karol Česnik.

Imena sedanjih odbornikov nam pričajo, da je društvo v dobrih rokah, in zagotovljeni smo, da bode društvo, ako se ga z združenimi močmi oklenemo, rodilo mnogo sadú v korist slovenskega učiteljstva in ljudskega šolstva. Zatorej, dragi tovariši in tovaršice, le pridno pristopajte k društvu ter pričimo i mi delovati sebi v čast in korist, »saj delo in dejanje krepčuje moža«. »Viribus unitis« naj bode tudi geslo našemu društvu, koje nas bode spojilo v jedno telo, da se bodemo mogli z združenimi močmi potezati za blaginjo in čast svojega vzvišenege stanu. Novemu društvu pa: „*Vivat, floreat, crescat!*“

— *mn* —

Iz Logatca. Letošnja učiteljska konferencija za Logaški okraj bode v 31. dan julija t. l. ob 9. uri dopoldne v šolskem poslopji v Idriji in sicer po tem-le dnevnem redu: 1. Otvori se konferencija in določi podpredsednik. 2. Volitev dveh zapisnikarjev. 3. Opazke c. kr. okrajnega šolskega nadzornika vsled nadzorovanja. 4. Volitev dveh udov v c. kr. okrajni šolski svét za bližnjo šestletno dóbo. 5. Volitev dveh udov v deželno učiteljsko konferencijo. 6. Volitev stalnega odbora. 7. Poročilo nadučitelja Jos. Benedeka, Leop. Božiča in učitelja Henr. Likarja o sredstvih za dobro hojo v šolo. 8. Poročilo odborovo za izdajo opisa Logaškega šolskega okraja. 9. Poročilo komisije knjižnične. 10. Volitev komisije knjižnične. 11. Nasvéti posameznih konferenčnih udov, kar pa se mora 8 dni poprej stalnemu odboru naznaniti.

S Krškega. (Beseda o učiteljskih društvih). Iz sosednje Štajerske prihajajo nam vesele vesti o združenji slovenskih učiteljev. Bog daj, da bi se kmalu uresničila »zveza slovenskih učiteljskih društev« na jedino pravi národno-pedagogični podlogi. Radi osnove »privatnega podpornega učiteljskega društva« pa imamo nekatere pomislíke, kajti pri nas užé od nekdanj preveč cepimo moči. Mar bi ne bilo bolje užé obstoječe ljubljansko »vdovsko učiteljsko društvo« vsestransko podpirati, ker ima užé blizo 50.000 gld. premoženja. Odbor tega društva je gotovo pripravljen tudi pravila pogojno tako izpremeniti, da bodo ugajale -- ne le kranjskim -- ampak tudi sosednim učiteljem popolno.*)

— Pedagogiško društvo. Za tekoče društveno leto so nadalje vplačali letnino: g. Spetzler Gustav, nadučitelj v Boštanji; g. Ramoveš Andrej, župnik v Svibnem; g. Kalan Fran, učitelj v Čateži; g. Romih Tomaž, mešč. učitelj v Krškem; g. Gantar Ivan, nadučitelj na Studenci. Vse p. n. slovenske učitelje in učiteljice uljudno prosimo, da v polnem številu pristopijo v društvo in o pravem času dopošljejo letnino, ker se »Pedagogiški letnik«, II. leto, užé tiska.

Iz Ljubljane. Iz seje c. kr. deželnega šolskega svéta z dné 22. in 24. marcija t. l. Odredilo se je zastran disciplinarnih preiskav nekaterih učiteljev oziroma nadučiteljev. — Oddala se je služba učiteljice in podučiteljice na sesterorazredni mestni dekliški šoli v Ljubljani. (Glej »Premene pri učiteljstvu« v 7. št. »Uč. Tov.«!) — Začasni učitelj na enorazredni ljudski šoli v Selih pri Šumbregu, g. Karol Završnik, je bil imenovan stalnim učiteljem. — Rešilo se je mnogo raznih prošenj: o pritožbah zoper kazni za neopravičene šolske zamude, za oproščenje šolnine, za poučevanje v verouku in drugem presežnem poučevanju ter o nagradah in podporah.

— »Národna Šola« ima na razpolaganje več zbirk »stereometričnih teles«. Vsaka zbirka je vložena v kartonasto škatljo in obsega: 1. kocko = dm^3 , 2. valj (cilinder), 3. stožec (kegel), 4. tristransko piramido, 5. šeststransko piramido, 6. tristransko prizmo,

*) To bi se ne uravnalo lahko, ker »Vdovsko društvo« na Kranjskem ima premoženje svoje —
poud. svojim imenom. Uredn.

7. šeststransko prizmo. Društvenikom »Národne Šole« oddaje se taka zbirka za majhno odškodnino v namen izdavanja slovenskih spisov za mladino. V prodajalnicah učnih pripomočkov stane taka zbirka 2 glđ. Za oblikoslovje in kot pojasnilno učilo pri telesninskih računih so ta lično izdelana telesa posebno priporočljiva. Obrobljena so z rudečim papirjem in stranice prilepljene s papirjem lesne imitacije.

Vabilo na XXIII. redni veliki zbor „Matiče Slovenske“ v sredo 18. aprila 1888. l. ob 4. popoldne v mestni dvorani. — Vrsta razpravam: 1. Predsednikov ogovor. 2. Račun o društvenem novčnem gospodarstvu v dobi od 1. jan. do 31. dec. 1887. l. 3. Volitev treh računskih presojevalcev. (§. 9. a. dr. pravil). 4. Proračun za l. 1889.*) 5. Letno poročilo o odborovem delovanju v dobi od 1. aprila 1887. do 1. aprila 1888. l. 6. Dopolnilna volitev društvenih odbornikov. Vsled smrti, odpovedi in po §. 12. dr. pravil imajo letos izstopiti iz odbora: Gg. † *Einspieler Andrej, dr. Jarc Anton, Kaspret Anton, Majciger Ivan, Pleteršnik Maks, Šuklje Franc, Vilhar Ivan, Zupančič Vilibald, dr. Zupanec Jarnej* in *Žolgar Mihael*. V odboru pa še ostanejo: Gg. Cigale Matej, dr. Dolenc Hinko, Flis Ivan, Grasselli Peter, dr. Gregorčič Anton, Gregorčič Simon, Hubad Franc, Kermavner Valentin, Kersnik Janko, Kržič Anton, dr. Lampe Franc, Levec Franc, Marn Josip, dr. Poklukar Josip, dr. Požar Lovro, Praprotnik Andrej, Raič Anton, Robič Luka, Senekovič Andrej, Stegnar Feliks, Svetec Luka, Šubic Ivan, Šuman Josip, dr. Šust Ivan, dr. Tavčar Ivan, Tomšič Ivan, Vavrů Ivan, Vodušek Matej, Wiesthaler Franc in Zupančič Anton.

Vsaj 16 odbornikov mora po §. 12. dr. pravil navadno bivati v Ljubljani. Izstopivši smejo biti zopet voljeni.

Pri volitvi odbornikov in istotako pri volitvi treh računskih presojevalcev (3. točka) se vštévajo tudi volilni listki tacih društvenikov, ki sicer niso mogli priti sami k zboru, ki so pa vendar volilne listke poslali odboru z lastnoročnim podpisom tako, da ni suma zaradi kake prevare. 7. Samostojni predlog odborov: Redni veliki zbor naj sklene, da se ima §. 36. opravnega reda, ki se je doslej glasil: »Tajnikovo službo odbor po razpisu oddaje za tri leta«, spremeniti in glasiti v prihodnje tako: »Tajnikovo službo odbor po razpisu oddaje praviloma na tri leta (§. 13. mat. pravil). Ako se je pa odbor po večletnem tajnikovem službovanju uveril o njegovi sposobnosti, sme ga tudi brez razpisa potrditi za daljšo dobo«. 8. Posamezni predlogi in nasveti. (Prav. §. 4. a.)

V Ljubljani v 27. dan marcija 1888. l.

Predsednik:
Josip Marn.

Odbornik in blagajnik:
Ivan Vilhar.

† Dr. Valentin Zarnik. Veliki petek t. l. popoldne ob 3. uri umrl je Valentin Zarnik, mož, čegar spomin bode v zgodovini slovenskih národnih borb živel na veke. Pokojnik je bil tudi kot deželni odbornik, več časa ud c. kr. deželnega šolskega sveta, kjer je bil poseben podpornik in prijatelj slovenskim učiteljem. Slava bodi njegovemu spominu!

*) Računski sklep in proračun sta gg. društvenikom v društveni pisarni na ogled in jim bosta pri velikem zboru tiskana na razpolaganje.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Karol Završnik, začasni učitelj v Selih pri Šumbregu, je imenovan stalnim učiteljem. — G. Štefan Primožič, potrjeni pripravnik, je zač. postavljen na drugo uč. mesto na Dobrovo pri Ljubljani in g. Bernard Andolšek, potrjeni pripravnik ravno tako v Srednjo Vas v Bohinji. — Deželni odbor imenoval je g. Jarneja Črne-ta, učitelja na Vrhniki, tretjim učiteljem na sadjarski in vinarski šoli v Grmu.

Razpis učiteljske službe.

Št. 222.

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Stopičah izpraznjena je učiteljska služba sè 450 glđ. letne plače in s 30 glđ. opravilne doklade. Prosilci za to službo naj po predpisanem potu svoje prošnje do 30. aprila t. l. vlagajo pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Novem Mestu v 6. dan aprila 1888. l.